

Leányregény levelekben

Antal Ilona és Fenyő Ágnes levelezése

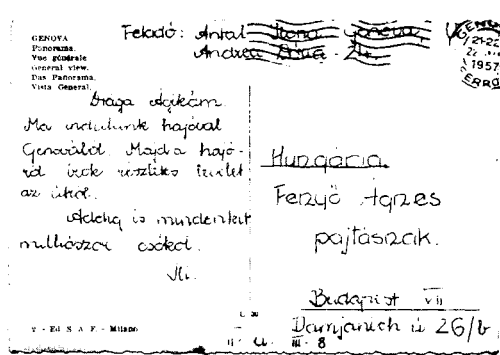
Egy-egy korról nemcsak híres emberek levelezéséből nyerhetünk tudást és hangulatot. Egyszerű levelezők írásai sokszor mélyebb ismeretet közvetítenek, hiszen ők sohasem játszanak szerepet, nem számítanak arra, hogy levelezésük egykor megjelenik. Nincs életművük, amelyet meg kellene világítani vagy mítosszal körülvenni.

Az itt bemutatott két kislány egyike hirtelen került át egy gyökeresen más világba. Ez az ok a levelezés elindítója. Mondataikat úgy is olvashatjuk, mint egy bájos lányregényt, de úgy is, mint kortörténeti dokumentumot, melynek hitelességét éppen a gyermeki őszinteség és tisztánlátás adja.

Antal Ilona és Fenyő Ágnes szomszédok voltak, a Damjanich utca 26/A és 26/B-ben, és „legjobb barátnők”. Szüleiket is baráti szálak fűzték össze a tömbházban, amelyet 1944-ben zsidó háznak neveztek ki. A ház törzslakói így verbuválódtak össze, és maradtak együtt 1956-ig. Izgalmas, pletykákkal, történekekkel teli kis világ volt ez. Szerelmek, barátságok szövődtek és bomlottak fel itt, hogy helyükbe újak lépjenek. E körből szakadt ki tizenegy évesen Antal Ilona, aki családjával 1957 júliusában Izraelbe alijázott – ekkor kezdődött a két barátnő több-kevesebb rendszerességgel 1967-ig tartó levelezése.

Az Antal család – a szülők és a három gyerek: Ilona, az akkor 5, illetve 2 éves – Mariann és Julika először Herzlián telepedtek le. Izraelben csak egy távoli, fiatal rokonuk várta őket. Antal Ilona nagypapája – Kertész Miklós – a Szociáldemokrata Párt alapító tagja volt, sokáig Kéthly Anna mellett dolgozott. Az 50-es években börtönbüntetésre ítélték. A nagyszülők 1957-ben Magyarországon maradtak, s csak később követték gyermeküket és unokáikat Izraelbe.

Izrael állama felajánlotta a lehetőséget a frissen alijázott családoknak, hogy terheik könnyítése – no és persze a gyorsabb integráció – érdekében a legidősebb gyermek taníttatását magára vállalja. Az Ilonkából Ilanává változott kislányt a *Nicanim* nevű ifjú-

sági nevelőfaluba küldhették. A növendékek tanultak és dolgoztak a 12 osztályos, saját gazdasággal rendelkező oktatási intézményben. Ilonka itt csak a tizedik osztályt járta ki, nem érettségizett. Tizennyolc évesen bevonult katonának, majd később a félkatonai ifjúsági szervezet, a *Gadna* kiképzőtisztje lett. 1967-ben feleségül ment egy észak-afrikai származású fiúhoz, Avramhoz, akit hasonló okok miatt

irányítottak az ifjúsági faluba, mint Ilonkát. Házasságukból négy gyerek született, s már két unokájuk is van.

Fenyő Ágnes szülei 1967-ben kettesben, a közben férjhez ment lányuk nélkül, alijáztak, közvetlenül a hatnapos háború után. Édesanyja öccse, Miklós bácsi, már 1946-ban elhagyta Magyarországot. Mielőtt az állam megalakulása utáni napokban, 1948-ban Izraelbe érkezett volna, Cipruson, egy brit koncentrációs táborban volt kénytelen egy évet eltölteni. Ágnes először 1971-ben, Bécsben láthatta viszont a szüleit, első gyermekét várva. Két évvel később Romániában találkozott édesanyjával, ahová az édesapa már nem mert eljönni, mondván, hogy egy szocialista állam sohasem lehet eléggé biztonságos. Édesanyja ott ölelhette magához először az unokáját. Édesapja azon az őszön beteg lett, és '75-ben meghalt. Ágnes első útlevelét ezen a tavaszon kapta meg, mert édesanyja elküldte az elutasított kérelem sokadszori fellebbezéséhez az apa halálos betegségét tanúsító orvosi igazolást, amely végre meglágyította a hatóságok szívét. Később, Ágnes csak a temetés után érkezhetett Izraelbe. Ebből a szomorú alkalomból látta viszont a közben Ilanává vált „legjobb barátnőt”, akivel akkor szakadt meg a rendszeres levélváltás, amikor Ágnes szülei Izraelbe érkeztek, hiszen ezután már rajtuk keresztül cseréltek híreket.

Az évtizedet felölelő levelezésből az elválás és közvetlen következményeinek mozzanatát emeljük ki. A Múlt és Jövő Kiadó tervbe vette az egész „leányregény” megszerkesztését és kiadását.

1957 [július]¹

Fa: Antal Ilona, Genova

Fenyő Ágnes pajtásnak, Budapest

Drága Ágikám!

Ma indulunk hajóval Genovából. Majd a hajóról írok részletes levelet az útról.

Addig is mindenkit milliószor csókol: Ili

[1957 július]

Drága Ágikám!

Remélem, előző lapomat megkaptad. Nagyon sajnáltam, hogy nem jöttetek ki a vonatra. Kint volt sok rokonunk, ismerősünk, Kati meg a Nomi². Külön fülkénk volt a vonatban. Velünk együtt 8 gyerek volt, mind lány. A fülkébe jöttek be vámvizsgálatra. Semmi baj sem volt. Csütörtökön indult a vonat, szombat estére Genovában voltunk. A Pensione Románá szállodában voltunk. Egy 2 ágyas, illetve két db négy személyes lukat kaptunk. A szállodai koszt ehetetlen volt. Vettünk Genovában egy összenyomható labdát és babát, és egy állati klassz úszógumit. A társaság borzasztó tehetetlen hülye banda volt. 1 gyerekkel se tudtam beszélgetni rendesen. Én voltam köztük a legidősebb, legnagyobb minden szempontból tekintve. 2 napot voltunk Genovában. Hétfőn éjfélkor hivatalosan 12 órakor indult volna a hajó. A kb. 400–500 ember minden rendezés nélkül tolongott a hajóra fel. Nekünk kb. 2 emelet mélységű lukat adtak, a víz színe alatt. A fülkében 6 db ágy volt, 2 szekrény, 1 mosdó, 1 tükör, meg 1 létra, hogy az emeletes ágyakra fel tudjunk mászni, ugyanis 3, 2 emeletes ágyak voltak, mert 2x3=6 még itt is. A 6 ágyba 3 család volt. Nekünk ötünknek volt 3, 1 kétgyerekes családnak jutott 2 ágy, és 1 idős házaspárnak 1 ágy. Ezek után nyugodtan kiírhattuk volna, hogy: megtelt. Ezentúl tehát (nem csak mi) a fedélzeten aludtunk. Letettünk 2 pokrót, párnákat, és így aludtunk éjjel. Az első reggel kicsit rosszul voltunk, de többször egész Haifáig nem. A hajón senkivel se voltam jóba, de valahogy

Évi néni, Vali néni
Muci, Ági, Ili

összebarátkoztam egy 20 év körüli lengyel Julek nevű sráccal. Egész jóba keveredtünk vele. De sajnos csak mutogatással értettük egymást meg. A fő-része lengyel származású volt. A hajón 3x1 étkezés volt, nekem nagyon ízlett. Szombat bejövetele előtt hóráztak, táncoltak a lengyel, magyar, angol fiúk, lányok. Én csak sóvár szemekkel néztem őket. Hát ez már így van megszokva. A Hegyen³ is nagylányok táncoltak, de hiába tudtam a táncot, nem értem fel a vállukat, hát hiába néztem. Így volt itt is. De ez mind mellékes, folytassuk tovább. És érkezett a vasárnap, amikor kikötött a hajó. 3 óraker már ébresztő volt. Már minden be volt csomagolva (még az előző nap becsomagoltunk), de a hajóról csak kb. 12 óraker szálltunk ki. Addig unatkoztunk, mert a fülkéből már kizártak. Haifánál már várt minket a Jani⁴. Sok édességet vett nekünk, de még abból is maradt, amit az állomásra hoztak a rokonok. Busszal mentünk el a házunkig. Tibériáson van egy házunk 2 szobával, 1 konyhával. 00 kint van és francia, víz van, villany még nincs. Már voltunk fürdeni a Kineretbe. Szerintem nincs is olyan meleg itt, mint Pesten mondták. A mi környékünkön nincsenek arabok. De senkivel se tudok beszélgetni, mert legtöbbször héberül, lengyelül, jiddisül beszélnek. Magyar a legritkább. Még egy barátnőm sincs, nemhogy olyan igazi, mint te voltál. De hiszen a lényegét kihagytam: képzeld el, hogy még Genovában véletlenül elvitték azt a koffert, amibe becsomagoltunk a 6 napra, és a hajó fenekére tették a többivel együtt. Erre apu már 6-kor kiment a kikötőbe. De mivel 3 egyforma bőröndünk volt, nem tudtuk, melyik az, és a kulcsa csak az egyiknek volt meg, a többi a kofferban volt. Erre elhoztuk azt, aminek megvolt a kulcsa, találmra, persze tele volt ágyruháival, törülközőkkel. Ebből következtetheted, hogy több mint 1 hétig ugyanabban a ruhában, alsóruhában voltunk.

Kicsit már meguntam a levélírást, de ha valami érdekel még, a következő címre írd: Jona Ben Cvi (Ili), Bet-Berl, Doar Bet-Berl.

Természetesen te is írd arról, ami azóta történt veled. Ha valaki volt osztálytársammal találkozol, mondd meg, hogy csókolgatom.

Még egy nagy kérésem lenne: ha találkozol a Nagyival vagy Zsuzsival (mondd meg, hogy nem haragszom rá, mert nem búcsúzott el), Nomival, Katival, add oda nekik ezt a levelet, mert nincs kedvem ezt még 4x leírni.

Mindenkinek 999 pusztit küldök, az 1000-et Tibériáson szeretném átadni Neked, Gyuri bácsinak, Éva néni⁵, Nagyszüleidnek, Editéknek, és minden rokonnak, aki Erecbe szeretne jönni.

Ili, Muci, Julika⁶

1957. aug. 15. szerda
Fa.: Fenyő Ágnes, Budapest

Jona Ben Cvi címén Antal Ilona részére
Bet Berl Doar Bet Berl, Israel

Drága Ilikém!

Leveledet megkaptam, nagyon örültem neki. Én is szívesen kikísértelek volna, de mit csinál ilyenkor az ember. Mikor leveledet elolvastam, arra gondoltam, hogy én ha nagyobb nélkülözéssel is, de szívesen mennék. Azért ugyan te, a mutogatás mestere, ne búsulj, hogy nem tudsz beszélni. Hogy nem tudtál hórázni a növése miatt? Hát majd megnősz, aztán annyit táncolhatsz, amennyi beléd fér. A házatoknak örüljete, gyönyörű bibliai helyen vagytok. A nyelvet amint megtanulod, találsz magadnak barátnőt, „legalább olyan jót, mint én”.

B. Zamárdiban nagyon szép helyen voltunk, de nem volt gyerek. Az üdülőnkben csupa nő volt és egy család, egy 18 éves sráccal, aki mikor mentünk, bemutatkozáskor kezet fogott és eldarálta a nevét az orra alatt. (Attól kezdve egy hétig egy szót sem szólt.) Mindennap kimentünk a vízre, de csak egyszer úsztam, mert kilométereket kell gyalogolni, míg a mély vízbe értem. (A nőktől egy jó kártyajátékot tanultam, „kanaszta”.)

Itthon a banda nagyba készülődött egy újabb előadásra. Éva, Jutka, Györgyi, Kohányi Hédi, Propper Julika, Gyurka és én. A műsor jól sikerült, kreppruhák voltak, büfé, függöny, szóval jobban sikerült, mint amit a Fótiéknál tartottunk. Hédi balettozott, tornázott, hiszen tudod, milyen ügyes. Képzeld, az előadás napján nem volt kész a leckém. 6-kor kezdődött. Erre 3/4 6-kor megjelent a Csányi bácsi⁷, és az apu elengedett. (Ez volt 24-én.)

Mikor visszajöttem az előadásról, azzal fogadtak, hogy megyünk szombat, vasárnap minden héten Gyömrőre. Három napja jöttünk haza. Helyetted Jutka jött velünk. Szombat reggel apuval és Jutkával indultunk. Anyu délbe jött utánunk, délelőtt dolgozott. Mi addig kanasztáztunk a kertben, közben Vali nénit tanítottuk (a bandában már mindenki tud). Mikor jött anyu, ebédeltünk és kimentünk a strandra. A parton szintén kanasztáztunk vagy napoztunk. Sajnos a mélyvízben idén nagyon sok a növény. Úszás közben a hasunkat súrolja. Vasárnap Cickóval is találkoztunk, felismert minket, köszönt is. (Tudod, aki a három lány közül a legjobban tetszett neked, az a fiús frizurájú.) Nagyon jól éreztük magunkat.

Gyömrőre menés előtti vasárnap Erikáékkal és a 23 éves Sanyi nevezetű társbérőjűnkkel, meg Jutkával és anyuékkal kirándulni voltunk a János-hegyen. Nagyon jól éreztük magunkat itt is. Egy tömött fogással mentünk a Normafához, onnan gyalog a János-hegyre. A kilátóból Ságvári-ligetre és onnan busszal haza.

Szombaton 8 órás munkanap, vasárnap 4 órás. Ezért vasárnap reggel megyünk és kedden jövünk Gyömrőről. Hétfőre kijönnek Eriék is (természetesen Sanyival, az mindenhová megy velük), Jutka is jön.

Ági, Éva

Mikor leveledet megkaptuk, mutattuk a „Tagyi”-nak, elmentünk a Nomihoz. Nomi nyaralt. A mája megígérte, hogy amint hazajött, átküldi. Zsuzsira nem kell haragudnod, beszélünk a papájával, a Börzsönyben vannak, a Mátrai néni, Zsuzsi és Györgyike. A Katalin, ne haragudj, nem jöttem össze, én nem vagyok vele olyan jóba. Nomi viszont igen. Majd ha jelentkeznek, vele üzenek.

Idáig csupán az utazásról és magadról írtál. Következő leveledben légy szíves számolj be arról, hogy érzik magukat szüleid, Marika és Julika? Ne feledkezz meg a sziszi, kuka (M), szuku stb. szavakról⁸ és leveledben használd azokat.

Milliószor csókolok mindenkit: Ági

Ne haragudj, hogy ilyen soká írtam, de nem kaptam borítékot.

[1957. kora ősz]

Drága Gyuri bácsi, Évi néni és Ági

Első szép hosszú levelednek borzasztóan megörültem, mert minden nap azzal fogadtam a Janit, hogy: „Jött az Ágitól levél?”

Azt hiszem, utolsó leveletem azzal fejeztem be, hogy Tibériáson kaptunk egy házat. Te a leveledben azt írtad, hogy gyönyörű a házunk, és legyünk vele boldogok. Ezek után úgy látszik, nagyon szépen írtam le, mert boldogok voltunk, amikor elhagyhattuk. Pár napig voltunk csak ott, és elkezdtük utazgatásainkat. Először elmentünk arra az egyetemre, ahol a Jani van, és szerettünk volna 1–2 napig ott maradni. Ők megijedtek tőlünk, mert azt hitték, hogy végleg ott akarunk maradni. Így késő este, illetve éjszaka értünk volna Tibériásra. Úgy esett a legközelebb, hogy egy Kvar Sabai szállodában aludtunk. 2 éjjelt és 1 1/2 napot töltöttünk ott, 1 fél napot egy ismerősnél voltunk. Ott össze is barátkoztam 2 szabre lánnyal, de nem sokáig tartott a barátságunk, mert messze verődünk egymástól. Itt nagyon kedvesek és barátságosak a gyerekek, úgyszólván túl barátságosak, és én így velük nemigen vagyok jóba. Még aznap este elmentünk Rámát-Gánba egy másik szállodába. Ott először kaptunk egy kis szobát, közös WC-vel, és rá 1 hétre egy elég nagy szobát, külön fürdőszobával, még erkély is volt. Közben apu egy 5 napos bentlakásos szemináriumra ment Tel-Avivba. Közben

kaptunk Herzliához 10–15 percre egy úgy hívott „akadémikus” criffet⁹. Sok mindent kaptunk hozzá, és magunkkal is vihetjük.

Ez a lakásunk a tengerre néz, és így napi programunk az, hogy felkelünk stb., lemegyünk a tengerre. Hazajövünk, eszünk, lemegyünk a tengerre. Ez így hallásból borzasztó unalmasnak tűnik. Valamelyik nap voltunk a Morzsiéknál, és pillanatnyilag úgy van, hogy egy iskolába fogunk járni. Telepen rengeteg gyerek van, de senkivel sem tudsz beszélgetni, mert csak mi vagyunk magyarok (a többi lengyel). A környéken senki nem tud ivritül (a fűszeres úgy beszél, mint én), és ha társalogni szeretnék valakivel, mindig felhasználom kevés orosz tudásomat. Napközben sokat tanulok, azt hiszem, öt év alatt nem tanultam annyit, mint most 3 hét alatt. A Julika borzasztó édes, most tanult meg rendesen beszélni magyarul. A Marika most megy elsőbe, a környék gyerekeit autóbusszal viszik-hozzák az iskolába. Apu bentlakásos ulpánra megy 5 hónapra. Anyuka az itt mellettünk levő ulpánra fog járni (ide 1/2 p), reggel elmegy, délutén megjön. Én pedig Izrael egyik legjobb intézetébe fogok járni.

Remélem, most fogsz kapni levelezőlapot, és hamar fogsz válaszolni a feladó címére! Én is még aznap válaszolok, részletesen leírom, mi volt a hegyen.

Milliószor csókolok mindenkit:

Ili, Muci, Julika

1957. október 27.

Fa.: Ilana Antal, Herzlia

Fenyő Ágnes, Budapest

Édes Ágikám, Éva néni, Gyuri bácsi

Kértetek, hogy írjak az iskoláról, hát tessék:

Azt hiszem, a következőket már írtam, de nem vagyok benne biztos. Az iskola Herzlia Gimelben van, külön autóbussz jön értünk és visz az iskolába. Gyalog sem nagy út, kb. fél-háromnegyed óra, de úgy kényelmesebb. Gyönyörű szép iskola, 8 osztályos, de az egyes osztályokból nincs úgy, mint Pesten, A, B, C, csak egy osztály van mindegyikből, és inkább több iskola. Ami neked biztosan nem tetszik, hogy egyes osztályok vannak, fiúk, lányok. Én egy hónapja járok itt iskolába, de már egész

megszoktam, hogy még lányokat fiúk mellé is ültetnek. Ez elég ritka, ez csak akkor következik be, ha az illető nagyon rossz, így a gyerekek inkább jók. Különbözik a tanítási módszer a következő: ha jól tudom, 6 tanár, 2 férfi és 4 nő tanít. Férfi tanítja a *חשבון*, [számítást], *תנ"ך*, [Tenah, Tóra] nem tudom a magyar nevét, apukád biztosan tudja, még férfi tanítja a rajzot is. Nő tanítja a kézimunkát, *טע"ו*¹⁰, éneket, földrajzot. A magaviselet itt sokkal fegyelmezetlenebb, mint Magyarországon. A gyerekek itt sokkal többet mernek. Pld.: Hesbon¹¹ óra van. Az még semmi, hogy a gyerekek egész óra alatt kártyáznak, játszanak, pld. 2 tollra rátesznek egy vonalzó, csinálnak papírcsónakot, radírt és kis ceruzákat rátesznek a vonalzóra. Most elkezdődik a játék. A két tollra rátett vonalzó elkezdik gurítani, ez minden percben leesik a földre, alá-másznak és elkezdik még egyszer. Ha a tanár véletlen rászól, azt mondja, ezt már felveszem, és kezdi újból. Aztán az egyik óra közben feláll, összeszedi a gyerekektől a ceruzákat, a tanár mondja: „ülj le a helyedre”!! A fiú azt feleli: „most már nincs sok” és ezzel be van fejezve. A gyerek összeszedi, kihegyezi és kiosztja. A gyerekek direkt rosszak, tudják, hogy kiküldik őket a folyosóra, kártyát visznek magukkal, és kártyáznak. A rosszabbakat beküldik egy osztállyal lejjebb. A mi osztályunkban is a 8 pad üres azért, hogy a rosszak a felsőbb osztályokból még le is tudjanak ülni. De a gyerekek minden szempontból rendezesebbek, mint Pesten. Pesten, ha egy gyereket a rossz magaviselete miatt beküldtek egyel lejjebb osztályba, legalább 3 gyereknek kellett levonszolnia. Itt szemrebbenés nélkül lerobog (mindenki rögtön tudja, miért jött), leül az egyik utolsó padba, és az óra folytatódik. Ezekből a kis leírt jelenetekből, azt hiszem, látod, hogy folyik Izraelben le a tanítás. Amit magunk nagyon helyesnek találunk. Magunk alatt értem az olim hádasim¹²-okat, hogy minden tanítás befejezte után, külön a lányok és külön a fiúk kertmunkára mennek. Tehát minden nap 1 órát kapunk, gereblyézünk, különböző gabonaféléket ültetünk, öntözünk. Ennek az ivrit neve: *הקלאות*. Általában 2–3 óra körül végzünk.

Tanítás befejezte után külön autóbusszal visz a *מלון השרון*-ig. A Málon Sárón az Izrael egyik legszebb szállodája, tengerparton van, gyönyörű a kilátás, rengete-

gen vannak. A világ minden részéből ide jönnek. A Marika I. osztályba jár, volt egy szülői értekezlet, a tanítónénije nagyon megdicsérte a Marikát. Roshásánára az elsősök narancs miccet¹³ kaptak, 2 csokoládéstortát, 1 mézescsókot és egy kis csomagot, mogyoróval, 2 cukorral, 1 nápolyi, 1 nagy golyó és egy piros kisautó volt benne. A gyerekek határtalan boldogok voltak. Kérdeztétek, hogy szoktam-e apukámmal sétálni. Hát apuka bentlakásos ulpánon van, és csak szombat és ünnepnapokra jön haza. Roshásáná 4 napjára elmentünk falura. Seholy az életben ilyen remekül nem éreztem magamat, le is fényképezett a Jani. Ha a fénykép kész lesz, el fogjuk küldeni. Te is hamar válaszolj, és legközelebbi levelemben folytatom az iskolát.

Csókol: Ili, Muci

1957. november 6.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Ilona Antal, Izrael

Drága Ili és Muci!

Először is bocsánatot kérek hosszú hallgatásom miatt. Ne haragudj, de most olvastam az „Aranyember” című könyvet Jókaitól, nem tudom, ismered-e, nagyon jó. Képzeld, egy percre le nem tudtam tenni, még a WC-re se mentem ki.

Másodszor, kicsit késve gratulálok Mucikám a születésnapodra. I. éltesen sokáig, és boldogan élj a te néped hazájában. Ne ijedj meg, hogy 18 éves korodban bevonulsz katonának. Ha semmi mást, de ennyit megtehetsz a te népednek szabadságáért. Tanulj jól, hogy tanult ember váljék belőled.

Ili, az osztályban nagy a lelkesedés. Ma már hat órakor bent voltunk az osztályban. Lepucoltuk az ablakot, megcsináltunk egy faliújságot (én vagyok a Zsikével a szerkesztője állandóan), hoz-

Az Antal család elutazás előtt

tunk képeket és keretet az osztálydíszítésre. Szépen fel is díszítettük. Tudniillik ma tartottuk meg 9 órakor a november 7-i osztályünnepélyt. Fél 4-kor a tornateremben megint ünnepély. Holnap szünet van.

[...]

Hosszúnapkor az iskolából kimaradtam. Egész nap a Bethlenben voltam. Kint lógtunk egész nap a templomkertben. Két csapat volt, az egyik a Braun Andris csapata (talán ismered), a másik egy Gabi nevezetű fiú csapata. Abban van a Lacikád is. Mi semlegesek voltunk Évivel. Az ellenségeskedést kódobálódzással fejezték ki. Andris csapata csak fiúkból állt, Gabiában még rajta kívül a Juli (a pap¹⁴ unokája), Keller Évi, Laci és egy csomó kis II-os kölyök. Andris és Gabi a Hernádba, a 46-ba járnak. Egy osztályba. Gabi egy kis pukancs viziló, Andris rendes, helyes. Mindkettő 8-os. Az ellenségeskedés az osztályból származik. A lányok többször próbálták Andrist kibékíteni Gabi kérésére, de az nem hagyott fel. A végén kiúzták őket kővel a mozi elé. Mármint Gabiékát. Aztán visszahívtuk őket, mert a járókelők felzúdultak (egy-egy kő őket is érte). Sátorosünnepkor is ott voltam.

[...]

Vigyázz egy kicsit a helyesírásodra.
Mari, ha tudsz és akarsz, te is írd!
Milliószor csókollak:
Ági (Gigi) (a Muci annak hívott)
(Ui: Julikára vigyázzatok és szeressétek)

1957. december 15.

Fa: Antal Ilona, Izrael

Fenyő Ágnes, Budapest

Drága Ágikám, Gyuri bácsi, Éva néni!

Ne haragudjatok, hogy én is most sokáig halasztottam az írást, de meg voltunk híva 4 napra Haifára egy barátunkhoz. Remekül éreztük magunkat. Kozma Miklós bácsiéknál (így hívnak meik [Michael]) volt egy nagyon szép kelev¹⁵. Didinek hívják, buldog fajta, de úgy szerettem, mint még kutyát nem. Hatalmas barna kutya, lehet rajta lovagolni. Ha már a kutyáról van szó, meg akarom említeni, hogy hozzánk szokott egy nagyon helyes kutya, folyton vele játszunk. Az iskolában semmi érdekes nincs, osztályfőnökünket behívták chajznak¹⁶ (nem jut eszembe magyarul). Ő különben 5 tantárgyat tanít, és így rengeteg siur hofsi¹⁷ van nekünk. Írjátok meg, hogy Gyuri bácsi tud-e ivritül, írottan, pontosan olvasni, mert már kicsit nehezemre van így hungarítul¹⁸ írni. Tegnap voltam Morzsiéknál. Izrael legszebb helyén Tel-Avivban, az Allenbin laknak¹⁹. 4 szoba konyha, előszoba, WC, fürdőszoba gyönyörű lakásuk van. Az egyik szoba könyvtárnak van berendezve, elég sok a kuncsaftjuk. Most nyitnak egy mosodát, azon kívül van egy eszpresszógépük, szóval minden, ami jó, megvan nekik. Mégis folyton azt mondják, hogy ők a legszegényebbek, és folyton azon sírnak, hogy tehetnének szert egy kis pénzre.

[...] Siess levelet írni, mert úgy néz ki, hogy a hét végén megyek Moszába²⁰. Persze azért fogunk le-

Öm fékül Drága boná
nek dginak.
Rachel és
* Fényképeketünk le
mószádba.
Sok szeretettel:
Öm - 7/11k

velezni, még sűrűbben mint eddig, mert több időm lesz. Mostan még a régi címre írnék, legföljebb leküldök hozzád. Kérem szüleidet, írjanak ők is, majd megírom a címetet, és még aznap válaszolok.

Mindenkit sokszor csókol: Ilonka

1957. december 23.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Azért, hogy sokáig hallgattál, nem haragszom, csak kicsit izgultam. Örülök, hogy jól érezted magad a vendégségben.

Mi a suliban tartottunk Mikulást is, és karácsonyt is. Két fánk is volt, szépen földíszítve. Az osztályba írt leveled megkaptuk. [...]

Én azóta az Évivel a Bethlen térre járok. Hanukára egy szép gyertyatartót kaptam anyutól, meg egy angol-ivrit gyermekszótárt. A Klári néni²¹ előadásán egy szép dalt szólóztam. Erikákék megkapták az útlevelet, de sajnos az ázsiai influenza elvitte a papáját. Párizsban van Eri nagybátyja. Ahhoz mennek.

Az iskolában egy Arany János-ünnepély volt. Mondanom se kell, hogy a Vali néni volt a rendező, mert a „Pázmán lovag”-ot adtuk elő. Azért az „Irodalmi Szakkör” is részt vett, de a karének is. A Pázmán lovag a Szamos Iván volt (talán ismered). Jól játszott. Az Évi ott volt az előadáson és most ők is előadják az osztállyal. A fiúk is előadják a majáliskor. Ott a Polgár Laci a Pázmán. (Évi a Klári nénin keresztül bele van bolondulva, mint te egykor.) Majdnem biztos, hogy jó Pázmán lesz. A Klári néninél gyönyörűen szólózott.

[...]

Milliószor csókol: Ági

1957. január 12.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Remélem soraim időben megérkeznek, vagyis születésnapodra. Sajnálom... nem tehetek róla, hogy nem szóban és személyesen köszöntelek. Szívből gratulálok neked 12. születésnapod alkalmából.

Ilikém, bekerültél már az intézetbe?

[...]

Nekünk most karácsonyi szünet van, tehát most ráérek. Légy szíves, azonnal válaszolj, ha nincs semmi akadálya. Ugyanis utolsó levelemre még nem kaptam választ, és most azért írok, hogy üdvözlétem időben megérkezzen.

Nálunk a házban most bélyegmánia van (én is áldozatul estem). Erikától megkaptam a gyűjteményét, egy 24 forintos albumban. 4 teljes sorozat volt benne.

[...] A Duna vízállása nagyon alacsony, ezért van, amikor a III-on nincs víz. A IV., V-en egyáltalán nincs. Természetesen a VI-on sincs. Nektek milyen a vízellátástok?

[...] Szilveszterkor itthon voltunk. Bent volt az Éva meg a Péter. Egyig fent voltunk. A rádiót hallgattuk és ettünk (mindenki hozott kaját).

Légy szíves írd majd meg, milyen az az intézet, milyenek a tanárok és gyerekek?

Milliószor csókol: Ági

1958. március 22.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Várva-várt leveledet ma megkaptam, de mivel ma szombat van, csak holnapután adhatom fel.

A legkomolyabban mondom, sőt megnyugtatlak, hogy egy cseppet nem haragszom hallgatásodért. Megértelek. Nehéz, de jó megszokni az új várost, idegeneket és ráadásul a sok szokatlan mellett még tanulni is. Nem izgultam, mert „Tagyi” mindig feljött.

Megírtad, hogy kik vannak az intézetben, de nem írtad, szeretsz-e ott lenni. Juli szökését egy cseppet sem csodálom. Ilyen ő. Kiharcolja a magáét. (Nagymamának bölcsen hallgatok.) Muci szája re-

III

mélem egy kicsit összenőtt, én nem mondom, hogy olyan kuka legyen, mint egy hal, csak egy kicsit csendesebb. Ugye jól tanul, mert van esze. Szeretném – ha még tud – írna nekem egy-két sort. Kíváncsi vagyok, hogy ír. Képzeld! Köztünk már csak tíz centi különbség van! És négy kg. Fényképedre nagyon kíváncsi vagyok. Amint jobb idő lesz, mi is csináltatunk, és akkor küldök. Barátnőd hogy hívják, mi a neve? Nem magyar véletlenül? Következő leveledben, ha lehet, jellemezd. Én azóta senki mással különösebben nem vagyok jóba, csak Évivel. Hidd el, nekem is nagyon hiányoznál – ne haragudj, hogy így írom –, de úgy el vagyok foglalva, hogy csak este az ágyban tudok gondolni rád. Nem sírok, mert még reménykedem abban, hogy egyszer viszontlátjuk egymást. Ami Évit illeti, mostanában rendes. Képzeld, minden napom foglalt: járok angolra, hittanra, részt veszek az őrsgyűléseken (Nyuszi a vezető, én a helyettese), a Horváth Györgyi a tanuló párom, van karének (pfúj). Legutóbbi leveledet megkaptam, azonnal válaszoltam rá. Választ nem kaptam. Közeledett a szülinapod, hát írtam még egy levelet. Megkaptad? A rágógumit megkaptam, de köszönöm, nem kérek, már nem szeretem. Az útlevelünkkel nincs semmi. Máskor ne írdál ivritül, mert nem értem.

[...]

Vasárnap.

Most fél négy van. Délelőtt a hittanon voltam, későn jött az énektanár, hát kimentünk a kertbe. Hoppon maradt vőlegényt játszottunk. Aztán a fiúk hócsatáztak, majd célba dobtak, aztán körbe álltunk és mindenkinek mindenkiről el kellett mondani a véleményét (én találtam ki). Igyekeztem mindenkiről jót mondani. A Polgár Lacinak viszont megmondtam, hogy hiába van jó hangja, senki sem szereti, mert beképzelt majom. Erre odamondta nekem, hogy le meri fogadni, hogy az Évi is ezt mondja róla, és mikor rá került a sor, azt mondta, hogy én egy helyes és kedves kislány vagyok (bár még kislány lennék). Különben engem egyáltalán nem izgat a Laci. A Klári néni keresztül ismerem a Braun Andrist, az tetszik nekem. Már írtam róla hosszúnappkor, akkor az Éva volt belebolondulva. Valóban szép fiú. Göndör haja, csillogó, barna szeme van és jeles tanuló.

[...] Nekem bármit megírhatsz, ha nem akarsz, hogy anyuék olvassák, írd rá, hogy F. Á. tulajdon kezébe. Akkor nem fogja senki felbontani a leveled rajtam kívül.

Most már abbahagyom, remélem, hamarosan válaszolsz.

Milliószor csókollak: Ági

1958. május 27.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Várva várt leveled tegnap megjött. Már-már azt hittem, hosszú hallgatásod oka, hogy elfelejtessz. De úgy látszik mégsem, nagyon rosszul esett volna, hidd el.

Ma bevitettem leveled az osztályba. Ne haragudj, hogy megírom, de azon a játékon összeveszést nem kellett volna beleírni, se a hülyét. A Zsuzsa amint meghallotta, hogy üdvözlöd, kijelentette: „Le van szarva az Ilonka, pukkadjon fel. Miért nem tud nekem is írni? Ha akarsz, meg is írhatod neki. Azt üzenem, hogy le van szarva!” Nagyon kedves, ugye? De ne törődj vele. A Zsike elkérte a címet. Különben az osztály együtt is fog írni. Legalábbis így tervezik, hogy mi lesz belőle, azt nem tudom. Hál I.-nek 10-én vége a sulinak.

Polgár Laci a múltkor velünk volt kirándulni. Képzeld, megmondtá, hogy én vagyok a szerelme. Én meg újabban belebolondultam a Braun Andrisba (már írtam róla). Nem tudom, miért? Klári néni 16-án fog minket vizsgáztatni.

Az iskolában kaptunk két tifusz–tetanusz oltást. Szörnyen fáj. [...]

Képzeld, már oly régen gyűjtünk televízióra, most végre itthon van. De hát nekünk mindenben olyan szerencsénk van, bedöglött. Holnap jön a szerelő. A házban már négy televízió készülék van, a Vargáéknak, a Vámoséknak, a Szabó Györgyiéknak és nekünk. Nálunk már cseresznye is van. Hatalmas a hőség, nálatok is? Különben hogy vagytok? Mi lesz a Muci és a te biziddel? Az enyim remélem kitűnő lesz, de lehet, hogy az Ica néni a tornával, vagy a Colos az orrossal fogja elrontani. Az osztályunk átlaga nagyon rossz. Vagy 14-en fognak bukni. S csak a Nyuszi, a Bóka és talán én leszek kitűnő.

Szüleid hogy érzik magukat? Bírják a meleget? [...] Hallottam jövőre már haza még az intézetből. Hát nem szeretsz ott lenni? Lehetőleg hamar válaszolj, különben megint azt fogom hinni, amit tegnapig.

Milliószor csókollak: Ági

1958. július 24.
Fa: Fenyő Ágnes, Budapest,

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Nagyanyád a héten itt volt, és elhozta leveled, melyben a bizonyítványod van leírva. Ami azt illeti, lehetne jobb is, de attól eltekintve, hogy egy éve még itt éltek köztünk, ez is megfelel. A ti Nagyitok egy aranyos teremtés, különösen most, hogy nem nyüzsgöttök körülötte, olyan odaadással és szeretettel beszél rólatok, hogy az csodálatos.

Családod életkörülményei felől Kertészék révén értesültem. Örülök, hogy Laci bácsi már állást is kapott. Azt hiszem, hogy így most már, ha nehezen is, de meg tudtok élni az állam segélye nélkül. Ruházatra még nincs gondotok?

A küldött fényképeket láttam, csak azt csodálom, hogy az egész családból csak a gyerekek vannak lefényképezve. Muci és Juli egy cseppet sem változott, de te annál inkább. A külsőd teljesen megváltozott. Margit néni (Nagyid testvére) azt mondja, túl öreges vagy korodhoz képest, de véleményem szerint nem így van. Nekem csak az nem tetszik, hogy a hajad nem természetes. Különben olyan vagy, mint egy valódi bennszülött. Édesanyád mennyit fogyott? Remélem, most régi vágyad teljesült, és még nálam is barnább vagy. Nektek, azt hiszem, nincs szükségetek nyaralásra falun, ugye?

Én idén nem megyek nyaralni. Idén inkább bejárjuk az ország nevezetes városait. Voltunk már Balatonfüreden (ott nyaralt a nagymamám), Egerben, láttuk az Egri várat, és még, ha igaz, elmegeyünk egy hétre, s megnézzük Tokajt, Miskolcot és az Aggteleki cseppkőbarlangot.

Utolsó leveletem a fényképpel megkaptad? Azóta kaptam egy cuki krémszínű kosztümöt, rakott szoknyával.

[...]

A Braun Andrisból teljesen kiábrándultam. Valóságos szoknyavadász.

Most mi van azzal a barátnőddel, akiről írtál? Ha már nem vagy vele jóba, ismerkedj meg másokkal, ne élj úgy, mint egy levante. Tudom, hogy nagyon rossz barát nélkül. Igaz, hogy én is az vagyok, de ha szükséged van rám, vagy kérdezni akarsz valamit, hiába szaladsz a szomszéd házba, nem találsz meg. Nem is tudod, milyen boldog lennék, ha egymás mellett laknánk. Nemrég még azt beszéltük,

III

hogy mit csinálunk a Mucival, ha iskolába kerül, és most, mikor eljött az ideje, nem vagyok vele.

[...]

Veletek mi van? Hogy vagytok? Mit csináltok a szünidőben? Miért nem írsz? Ha egy alkalom van, írd! Amint látod, az osztálynak nem volt értelmes írni. Jól sejtettem, hogy nem válaszolnak. A szüleidről miért nem írsz soha? Valami baj van velük? Vagy nehezen éltek? Mindent írd meg, tudod, hogy egy barátnő előtt nincs titok? Ha nem is kötelező mindent elmondani.

Mondd, ti nem tanultok angolt?

[...] Az én mániám a színészképgyűjtés. Ruttkai Évát gyűjtöm, meg Gina Lollobrigidát. A többit nem ismered.

Sokszor csókollak mindnyájatokat: Ági

1958. augusztus 18.
Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Ne haragudj, hogy nem azonnal válaszolok, de tegnap hajnalban jöttünk haza Tokajból. Egy hete hogy elmentünk.

Miért voltatok Tel-Avivban? Laci bácsi hol dolgozik, és hogy-hogy 1-ig, hát nyolcórás a munkaidő? Látod, most neked is sokat kell segíteni. Barátnőkből, azt látom, nincs hiány, de fiú társaságod is van?

Te csináltad így meg a hajad, vagy valamelyik társad? Nagyon szép, divatos. Az igaz, hogy egy picit mindig göndör volt a hajad. De még ha lenne is módod, akkor se tennéd tönkre a hajad, remélem. Ha csak jövő évben négy a moszádba, akkor VII-et és VIII-at más iskolába jársz? Vagy csúszatsz egy évet? Mondd, Ráchelke²² szép kislány? (Őszintén) Mikor megy iskolába?

Tudod, én is csodálkoztam rajtad, sokat fejlődél. Hiszen egyikünk se maradhat folyton 11 éves.

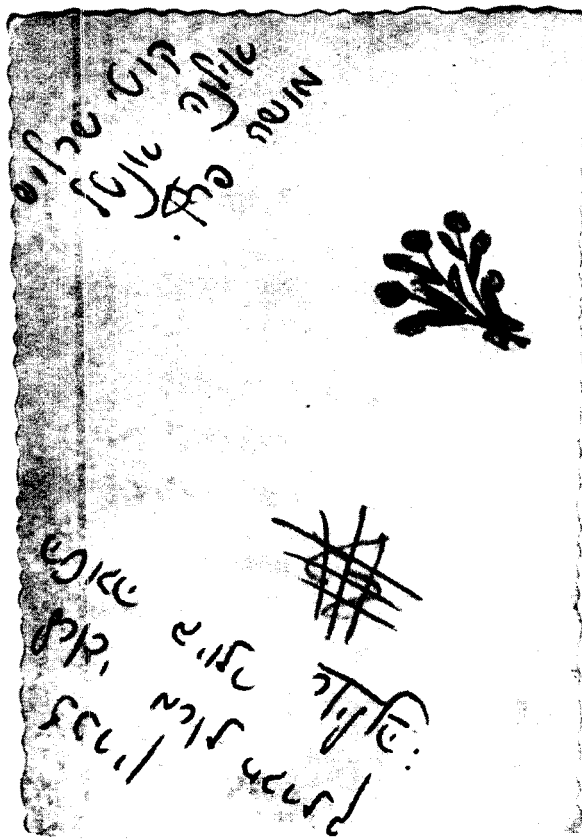
Anya most már hál I.-nek jól van. Apa is. A te szüleid hogy vannak, mit csinálnak? Muci még mindig olyan, mint volt? (Helyesebben „Mirjám”) Julcsa sem változott? Az ebédek most is – annak

ellenére, hogy anyu nincs otthon – 6–7 órakor történnek? Egyáltalán ki főz, te?

Ami az én angoltudásomat illeti, a nyári szünetben nem nagyon gyarapodott. Apunak volt egy hónapos munkája és az alatt én semmit jóformán nem tanultam. A mértananyagot már tudom, mert nagyon könnyű. Aztán meg egy hétre elmentünk. Éva velünk volt. Az alatt a nagyapja, szegény, meghalt. Múlt hét hétfőjén hajnali 5 órakor indultunk Miskolcra, 11 órára érkeztünk meg. A Kossuth szállóba mentünk. Képzeld, mindannyian először voltunk szállodában. Akkor felmentünk a szobánkba. Hát olyan gyönyörűt még nem is láttam. Egy erkély nyílt az utcára, tele virágokkal, 3 gyönyörű perzsaszőnyeg a földön, két tükör, könyvszekrény, két bordó fotel, kanapé, drága, divatos szekrények. A szálloda vendéglőjében szökőkút volt, körülötte táncoltak. Minden este szólt a jazz. Külön presszó is volt. Évának nagyon imponált az előkelő környezet, de megvallom, nekem is tetszett. Délután autóbusszal kimentünk Görömbölytapolcára. A téren volt egy mesterséges tó, ott csónakáztunk. A tavon két hattyú úszott. Aztán elmentünk a tapolcai strandra. Ott érdekes, 3 gyerekkel találkoztunk, akit a Klári néni keresztül ismerünk. Nagyon jól éreztük magunkat és másnap is oda mentünk egész napra. Egy távoli rokon kislánnyal is találkoztunk. Következő napon Lillafüredre mentünk. Ott meg-

Ill és két haver Nicanimban a futballpályán

néztük a Palota szállót, persze csak az előtermét, az is nagyon szép volt. Láttuk az alatta levő Mész-tufa barlangot. A legszebbek voltak a zuhatagok, a legmagasabbnál hat-hét méter magasból zuhant a víz. Este érkeztünk haza a szállóba. Minden nap reggel és este madártejet ettünk. Negyedik nap reggel utaztunk Tokajba. Tokaj környéke nagyon szép, de maga a község nagyon piszkos, poros. Az állomásról egy ócska fiákerrel mentünk egy néni lakására. Ott egy szobát kaptunk, nagyon tisztát és roppant egyszerűt. Első nap anyuval végigjártuk az összes ismerőst. Ott is találtunk két rokon kislányt. Másnap átmentünk Timárra (10 km). Megnéztük a Tiszát, a Bodrogot és a Bodrogtózt. Szekérrel mentünk vissza. Utolsó nap felmáztunk a legmagasabb hegyre, a Kopaszra. Délután elmentünk a Bodrogtóztba fürdeni. Átúsztuk a Bodrogot. Éva is tud már egy kicsit úszni. Te már jól tudsz? Láttuk mind a 3 temetőt. Még a dédnagyapám sírját is. Éva már nagyon haza akart jönni, hát a szombat éjjeli vonattal jöttünk. 8 órát utaztunk. Hajnalban, fél 6-kor érkeztünk meg. Én 7-kor lefeküdtem és 3-kor ébredtem fel.

Egy diszkrét kérdés, amit már negyedszer kérdek meg minden eredmény nélkül. Nagylány vagy már?

Kívánom, hogy jó dolgok legyen és egészségben éljetelek.

Milliószor csókol: Ági

[1958. kora ősz]

Fa: Antal Ilona, Izrael, Bat-Jam

Fenyő Ágnes, Budapest

Drága Gyuri bácsi, Éva néni, Ágica!

Komolyan mondom, ne haragudjatok, amiért ilyen soká hallgattam, de teljesen képtelen voltam írni. Mint már írtam, moszádban vagyok Nicánimban, Tel-Avivtól másfél órára. Eléggé szép moszád, én a legkisebbek között vagyok. 5 lány alszik egy szobában, csak az én szobámban alszik 6, mert jött egy új lány Magyarországról. A beosztás a következő: reggel 6 órakor kelünk, takarítunk, mosdunk stb., fél hétkor megyünk enni. 7–12-ig tanulunk. Most voltam 3 napig otthon Purimkor. Láttuk a felvonulást is. Nagyon szép volt, de én nem öltöztem fel.

A lakásunk gyönyörű, 3 szobás, 2 nagy erkéllyel. Már bútort is vettünk, nem sokat, de lassan majd csak berendezkedünk. Miklós bácsi²³ csinált nekünk egy könyvespolcot, és egy rajzolóasztalt, anyu számára. Miklós bácsiékkal anyuék gyakran összejárnak, csak persze most már kicsit messzebb lakunk tőlük. Rachelka nagyot nőtt, jövőre ő is első osztályos lesz. 2 hét múlva utazunk haza Peszachra 18 napra. Mucika iskolába jár közel hozzánk. Nagyon jól tanul. Julika óvodában van. Nem nagyon szeret ott lenni. Az óvoda kb. 10 percre van, de két forgalmas úttesten kell átmenni. Persze Julika nem egyedül megy, méghozzá nem is Mucival, hanem apukával. [...] A Julika az óvodában étkezik 3x egy nap, mert reggelit és vacsorát itthon eszik. Mucika is valami vendéglőfényben eszik, nem tudom pontosan, mennyiért. Az a lényeg, hogy szeret ott enni, és szépen meg van hívva, nőve. Én is most 148 cm vagyok és 37 kg. Anyuék azt mondják, hogy a moszádban híztam meg. Legközelebbi levelemben küldünk fényképet, csak még nincsenek készen.

A moszádban most jól érzem magamat, sokkal jobban, mint kezdetben. Van egy jó barátnőm már a moszádban. De azt, édes Ágicám, sohase gondold, hogy azért, mert van új barátnőm, megfedkeztem rólad. Én nagyon-nagyon biztos vagyok, hogy soha az életben nekem olyan barátnőm nem lesz, mint Te vagy. Mert az nem igen határoz, hogy én más országban vagyok, nekem mindenképpen csak Te leszel a legjobb barátnőm. A mostani barátnőmnek annyit mesélek Rólad, hogy szinte már unja. És bizony nem egyszer megtörtént, hogy sírtam utánad. Készítettem Neked valami csekélységet a születésnapodra, csak nagyon nehéz lesz elküldeni, de azért megpróbáljuk. Te tudod talán, mi az, hogy másztik? [Rágógumi] Küldök neked egy darabot belőle, és írd meg, hogy megkaptad-e és akkor küldök többet is. Komolyan mondom, kérjétek meg az útlevelet, most lesz 10 éves az ország, és biztos fognak adni. Nem hiszem, hogy sok új olét [új bevándorló] fognak úgy fogadni, mint Titeket Miklós bácsiék. Édes Ágicám Te ne várj olyan soká a levélírással, mint én, légy szíves, siess válaszolni. És ha én nem válaszolok azonnal, az nem azt jelenti, hogy elfelejtettelek Téged, hanem hogy nincs elég időm. De mostantól ahogy leveled megérkezik, fogok válaszolni, szakítok időt.

Ezzel zárom leveletem a legsürgősebb választ kérem.

Az egész családot milliószor csókoltatom a legközelebbi izraeli viszontlátásig: Ilonka.

1959. január 21.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Nicanim, Izrael

Drága Ilikém!

Először is elnézést kérem. Ne haragudj, de nem tudtam előbb írni, pedig tudom, hogy ma nagy nap van. Most is negyed 8, előbb nem jutottam hozzá. Most pedig, igaz, hogy utólag, gratulálok 13. születésnapod alkalmából. Az megint nem az én hibám, a lehető legszebb ajándékot (találkozás) nem adhatom, sőt úgy tudom, semmit nem lehet küldeni.

[...] Most már legfőbb ideje, hogy találkozzunk. Különben hogy vagy? Mit csinálnak a szüleid?

Ági

Tudod, hogy azért mérges is vagyok rád! Szégyen számodra, hogy Erzszi nénitől kell megtudnom, hogy furulyát tanulsz zongora helyett. De remélem, nem sokat felejtettél. No de ezt a szidást nem kell olyan szigorúan venni. Azt tanácsolom, hogy írdál kisebb betűket, de többet és akkor nem érzem, hogy ritkán írsz, ha már egyszer nincs pénzed. Remélem, nagyszüleid nemsokára ott lesznek és akkor azt a pénzt is az én levelemre költheted. Azt hiszem, az egész család számára egy „tagyi” nagyon sokat jelent, őt várjátok a legjobban. [...]

A mamád írta, hogy ott is divat a hola hopp. Neked is van? Mert a Bartáék Dél-Afrikából azt írják, hogy minden néger gyerek hola hoppozik. Ti már biztos készültök a purimra, Neked milyen jelmezed lesz? Biztos nagy mulatságot rendeztek. De előbb még fák ünnepe lesz. Lent 15 féle gyümölcsöt kapunk. Olyan zűr lesz, hogy az nem emberi. Tudod egy KISZ-délutánon a Jutkát felkérte a Braun Andris (már egy cseppet sem érdekel), és nagyon megtetszett neki a Jutka. Ünnepkor lehívjuk a Jutkát. A Keller Éva szegény bele van esve, és úgy jött ki, hogy a Keller az Andris után következik. Így egymás mellé ültetjük őket és velük szemben a Jutkát. Sokat fogunk nevetni. [...]

Te is fenn voltál szilveszterkor? Nálunk nagyon jó volt. Húszan voltunk, és abból 7 gyerek: a Jutka, az Ági, az Éva, a Fóti, a Vörös, a Polgár Laci és én. Mindenki hozott kaját. 6-tól 12-ig volt adás a televízióban. Éjfélkor lecsavartuk a villanyt, aztán koccintottunk, gratuláltunk Nagyinak meg Lacinak (a két ünnepeltnek), és akkor átkapcsoltuk a rádiót, ott hajnali négy óráig tánczene volt. (Erről jut eszembe, tudsz már táncolni?) Mi 2-ig táncoltunk, aztán lekísértem a gyerekeket a kapuig, majd felszaladtam Rózsa Andrisékhöz. Ott még mindig volt vagy húsz vendég. Andrist meg az unokatestvérét a nagybátyja elvitte sétálni és 2-kor jöttek haza. Azt mondják, olyan nagy volt a forgalom, hogy alig lehetett átvágni a tömegen. Persze nagy részük tök részeg. Remélem, nálatok ilyen nincs.

Nálunk az iskolában most lesz egy bál.

Végül is minden jót kívánok mindnyájatoknak. Lehetőleg minden kérdésemre válaszolj, mert nagyrésztük fontos, a többi meg érdekel. A 10. levél, azt hiszem, egyszer csak meg fog érkezni, de nem légi postán.

Még egyszer gratulálok és ezer bocs a késésért.

A mielőbbi viszontlátásra:
Ági

1959. március 20.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Nicapim, Izrael

Drága Ilikém!

Ne haragudj, most én késem a válasszal. De hidd el, nem jutok hozzá. Ha most nem lenne ünnep, még várhatnál. Hál' istennek most péntek délután, szombaton, vasárnap és hétfőn délelőtt lógunk. [...] Mit csinálsz? Remélem, nem csináltak húgocskáid semmi rosszat az utóbbi időkben?! Ugye már soha nem mondd, hogy: De utálok ezt a kölköt, olyan róse pofa, a Mucira? leveledet külön köszönöm a magam és az osztály nevében. Kiváltképp dicsőségedre válik, hogy az iskolába címezted. Ugyanis Eta néni beteg és a történelemtanárnő hozta fel az osztályba és az óráján olvastuk fel, így elmaradt a felelés. Gratulálok neked! Kiválóan fogalmaztad meg azt a nagy levelet.

A Fodor néni is olvasta, el volt ragadtatva tőle. Elvittem nagyanyádhhoz is. Ne félj! Remélem, hamarosan viszontlátod. Hogy engem, azt nem tudom, de nincs rá remény. [...]

Ha elgondolom, milyen furcsa, hogy három éve még minden nap itt voltál, és azóta nem láttuk egymást. És ha netán mégis elmennék, itthagynám a Jutkát, Ágit, Évit, Lacit, Tomit, Petit és Robit. Őket a Klári nénitől ismerem. Azért nem kell megijedni, ez nem jelenti, hogy nem szívesen mennek.

[...]

Április 20.

Jaj Ilikém! Ilyen még nem volt, idestova 2 hónapja nem írok. A múltkor a Magyar Tanácskörtársaság megalakulásának ünnepe volt, azért tudtam írni. Azóta volt ápr. 4. A Televízió közvetítette a katonai seregszemlét. Nagyon gyönyörű volt. 5-én a volt Sztálin-téren az ország úttörőinek seregszemléje, találkozója volt.

Azóta megszülettem. Anyu uzsonnát csinált. Tejszínhabos kakaó, torta és kuglóf volt. Heten voltunk, Ági, Éva, Julika, a Horváth Györgyi, az And-

ris, a Vörös Péter és én. A Györgyi csak úgy idecseppent, nem hívtuk. Nagyon jó volt. Játszottunk, beszélgettünk, ettünk, olvastunk. Csak Te hiányoztál. Remélem, jövőre együtt ünnepelünk. Nagyon szeretném. [...]

Már majdnem elfelejtettem megírni, hogy mit kaptam. Anyuétól még semmit. De fogok kapni egy fehér és egy rózsaszín fürdőruhát, egy szűrke kosztümöt és könyvet. Évitől egy nagy doboz bonbont kaptam meg virágot, Jutkától tulipánt és könyvet (Fecskék és Fruskák a felfedező), Ágitól a Léna keresi az apját, Györgyitől virágot, Andristól 4 zsebkendőt és süteményt. A Pétertől egy vörös levelű cserepes virágot és Jókaitól a Fekete gyémántokat. Az anyu barátnője, a Sári néni egy kis kosarat hozott, mindenféle csokival. Kár, hogy nem ehetsz belőle. Ne haragudj, ezt nem dicsekvésnek szántam, de úgy örülök! Jaj, az éjjel azt álmodtam, hogy hazajöttetek, ugye ez nem áll szándékotokban? De nincs is rá okotok, ugye nem szenvedtek semmiben hiányt?

Szüleidnek és a családnak minden jót kívánok és főleg egészséget.

Sokszor csókollak: Ági

Ui.: Mondd! Kint nincs szalvétagyűjtési láz? Én nem gyűjtök. És Te? [...]

Mellékelek neked egy kiránduláson készült képet (Fürst csinálta) annak bizonyosságául, hogy milyen jó idő van. (Andris, én, a kis Péter, akkor láttam először, és Tomi.)

Képzeld! Nekem most olyan kellemetlen helyzetem van, az Andrisék osztályának fele belém van esve. A Vörös bőkezűsége is ebből fakadhat. A Tomi, Peti, Laci úgyszintén. Tomival és Petivel nem beszélek, olyan csirkefogók!

Csókol: Ági

1959. május 20.

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Tudod, nincs türelmem megvárni a válaszod, no meg azt kívánni... Nagyon sok mondanivalóm van. [...] 10-én, tegnap az András született (13 éve). 13-an voltunk a szülinapján. Ott volt a Jutka, a Márta (unokatestvér), én, egy egész dedó rokonság és

Édes Agikám!
Így év alkalom-
ból sok boldog-
ságot kíván Neked
és kedves szüle-
idnek:
Jeli.
Jövő esztendőben
Jeruzsálemben.
אני ואת
ביום 17/10

osztálytársak. A Borsodi testvérek, a Gross és a Halász. Most mind jellemzem pár szóval: A 2 Borsodi nagyon rendes gyerek, a Halász Tomi a barátom, akiről már írtam, a Gross egy egész kicsi természetű végtelen rossz kölök, egy szoknyavadász, mindnyájunk főcinkosa (legalábbis én úgy látom). Most, hogy mindent megérts, ott kezdem, hogy már elég régóta a Tomiék állati rosszszak. Én ír-

tam nekik egy levelet, és azt mondtam, hogy míg meg nem javulnak, nem beszélek velük. Így vagy egy hónapja nem beszélünk. De azelőtt már, még tavaly is, a Laci megmondta, hogy a Tomi és a Peti belém vannak esve. Ez sajnos így is van. De képzeled, miket mondhattak rólam az osztályukban, hogy egyszer együtt voltunk moziban és jött egy pár osztálytársuk. Az Andris azt mondja, hogy mind mellém akart ülni. Aztán az egyik gyerek (Semsei) arra kérte az Andrist, hogy ismertesse össze velem. Egymás után mennek az Andrishoz a gyerekek, mert náluk van egy képem a falon. Az Andris persze szépen lead nekem mindent. Ekkor jött a születésnap. 4-re voltunk meghívva, de nekem tanulni kellett és csak 5-re értem át. Akkor már ott volt a Jutka. Utólag elmesélte, hogy azok úgy vártak engem, mint egy istent. Így kezdődött. Amikor csengettem, kipattant az ablakon egy fej, a Gross volt és azt mondta – Na, hála isten... Aztán minden nemű és fajta megjegyzés hangzott el. A zsúrra felfüggesztettük a kussolást. A Tomi meglátta a retikülöm. Egyszer a Klári néninél a gyerekek kivették a ridikülből az albumom és a Tomi is megnézte, és van benne 2 kiskori, meztelen képem. Ezt

akarta megmutatni a többi srácnak. De én nem akarom, hogy bárki kutatgasson a ridikülömben. Mikor valamelyik kislány nézte, a Gross kikapta a kezéből, én meg utána szaladtam, kikaptam a kezéből és megpofoztam. Nagyon dühös voltam. Szörnyű egy társaság! – De nekem mindez nem elég, úgy látszik, ugyanis kiderült, hogy a Vörös Péternek is én vagyok az ideálja. – Szóval mikor elkezdünk utánuk pakolni, észrevettük, hogy az a képem, ami egy nagy kép aljára volt kirakva, hiányzik. Ma kisült, hogy a Gross ellopta. Elvitte az iskolába és a Semsei 5 Ft-ot akart érte adni. Végül az Andris hazavitte, meg vagyok áldva velük. [...]

Mondd! Nálatok nincs szalvétagyűjtési mánia? Én még mindig csak a bélyegeket és a színészképeket gyűjtöm. Olyan gyönyörű Ginákat kaptam a múltkor a Lacitól! Te képzeled, olyan klassz, van bérletünk az elektromos uszodába. Ott soha nincsenek sokan. Már tegnap fürdöttünk. Most kapok 2 fürdőruhát, egy rózsaszínt és egy fehéret, egy szürke kiskosztümöt és egy nyári világoskék, buggyosujjú bő ruhát. Persze ezt nem dicsekvésképpen mondom, hanem arra kérlek, írdál te is ilyenekről, mindenről és minél hamarabb.

[...]

Milliószor csókollak:

Ági

1959. június 10.

Fa: Antal Ilona, Izrael

Fenyő Ágnes, Budapest

Édes Agikám, Gyuri bácsi, Évi néni!

Igazán olyan nagy disznó vagyok, amelyet még elképzelni sem lehet. Már két levelet kaptam tőled, és egyikre sem válaszoltam. Itt füllesztő meleg van (nem vagyok otthon), 2 nap múlva ki fogják nyitni az uszodát a moszárban. Kaptam egy nagyon klassz fürdőruhát, piros elasztik, nyúlik. 18 nap múlva befejezzük a tanulást, alig várom. Már elkezdtük a dolgozatokat, ivritből 8-ast kaptam. Nálunk ivrit, nyelvtan, és mondattan, és fogalmazás együtt van. Nekem ez nagyon könnyen megy, nyelvtant gyorsabban is fogok mint azok, akik 10 éve vannak itt. Ezt a levelet egy lukasórán írom, ami nálunk nagyon gyakori. Otthonról nem tudok semmit, ma kell kapnom levelet. Apu olvasta a leveledet, és sokat nevtünk, amit a fiúkról írsz. Ne

gondold, hogy ezen a téren én sokkal különb vagyok, mint Te, csak egyszerűen szégyellek írni erről. Már volt egy pár dolgom, például kimostam az egyik fiúnak a blúzát, és lett egy nagy balhé. Hogyha megyek egy fiúval, azonnal valami rosszra gondolnak. Ezt Te már biztos ismered. Sajnos a mi kvucánkban²⁴ sokat lopnak, kb. 30 fontot (300 forint) loptak el év eleje óta. Most már kezdik keresni a tolvajt, ha nem találják meg, kijön a rendőrség. Képzeld el olyan gyerekeket, akiknek nincsen szüleik, soha nem kaptak semmit, persze, hogy lopnak. Itt küldök Neked egy fényképet, az egyik osztálytársnőmmel, és egy volt barátommal vagyok lefényképezve a futball pályán. Légy szíves siess a válaszoddal, de ha én nem válaszolnék azonnal, ne haragudj rám. Apukád már egészséges? Írj mindenről részletesen, minden nagyon érdekel. (Az útlevel térén.) A Nagyiék és a Ti útleveletek térén remélem már történt valami, és rövidesen viszontláthatjuk egymást. Nagyiékat milliószor csókolom, amint lesz alkalmam, írok nekik.

Sok szeretettel barátnőd: Ili

Ui.: Itt most 48° meleg van.

A kép nem sikerült jól, de egyelőre ez is jó lesz.

1959. június [közepe].

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

El sem tudod képzelni, hogy mennyire megörültem levelednek. Őszintén megvallva már írni akartam neked egy levelet, melyben kijelentem, hogy vagy írsz rendesen, vagy le vagy..., és soha többet nem vagyunk hajlandó veled érintkezésbe lenni. Ti nagyon dühös voltam már. De ezt a szándékomat latba vettem, amint megkaptam leveled. Mikor Te a levelet írtad, nekünk akkor volt az utolsó tanítási nap, szerdára esett. Csütörtök, péntek, szombat vizsgáztunk. Oroszból, számtanból és mértanból, magyarból és nyelvtanból, történelemből, földrajzból, énekből, állattanból és fizikából. Te jövőre még VII-be, ne ijedj meg, az állattan ugyanolyan könnyű és unalmas, mint a növénytan, a fizikánál meg csak azzal törődj, hogy értsed a magyarázatot és a könyv minden szavát, különben megy, mint a karikacsapás. Nálatok még angol lesz, de az már

volt is. Tudod, ebből a levélből az lett a benyomásom, hogy bármennyire is megváltoztál, a te egyéni pimasz és természetes modorod a régi. No meg az arcod is ugyanaz. Mondd, nálatok van vizsga? Képzeld, tegnap éjjel azt álmodtam, hogy egy Európa körüli körútra mentünk és voltunk Israelben is. Haifában kötött ki a hajónk. Akkor megnyúztam az anyuékat, hogy előbb hozzátok menjünk Bát Jámba. Vagy egy negyed órát tartott az út gyalog. Te már otthon voltál és a papád egészen megnyúlt, megfiatalodott, legtöbb: 30 évesnek látszott, és neked megint hosszú hajad volt. A Julika magyarul beszélt hozzám és én azt mondtam, el sem hiszem, hogy ez lehetséges. Töletek mentünk Miklós bácsiékhoz és akkor felébredtem.

[...]

VII. 3. Azért csak most kezdek hozzá ehhez a témához, mert nagyon bizonytalan vagyok. Remélem, nem fogsz megsértődni. Én azt hiszem, mindent megírtam Laciról, azt is, hogy belém volt esve. Most aztán mindent az ég világon megtárgyaltunk a jövőről is, a múlttól is vele. Úgy kezdődött a dolog, hogy egy vasárnap délelőtt a Klári néninél találkozott az Éva és a Laci. Én nem voltam ott. Egyszer csak Laci félrehívta az Évát. Nehezen kezdett beszélni. Végül valami ilyesmit mondott: – Tudod, Éva, én szeretnék tőled valamit kérdezni, de lehet, hogy sírni fogsz – kérdően nézett rá. – Na halljuk – mondta az Éva. – Mondd, te belém vagy esve? – kérdezte Laci. Éva nagyon dühös lett. Különösen az bántotta, hogy úgy kezdte „lehet, hogy sírni fogsz”. Azt állítja, nemmel felelt. Én mindezt hallva le akartam szidni Lacit a tapintatlanságáért és következő vasárnap elmentem a Klári nénihez. Félrehívtam és leszidtam. Akkor rajta volt a sor. Félreértett engem és úgy gondolta, azért szidom, hogy mer ő ilyet kérdezni egy lánytól. Gondolta, vagyunk mi annyira jóban és minden erre vonatkozót elmondott, ami a nyelvére jött. Azt mondta, szerinte ebben nincs semmi különös és sok lány kérdezte már tőle is ezt, sőt még arra is kérte, hogy szeresse az illetőt. Végül kinyögte, hogy ezek közé tartoztál Te is. Nekem nagyon váratlanul jött a dolog. Gondolkozni kezdtem. Egy emlékem van ezzel kapcsolatban, azt elmondtam neki. „Egyszer, másodikban, tavasszal jöttünk ki az iskolából. Még hátitáskát hordtunk. Amint jöttünk ki a kapun, Te megpillantottad a másik oldalon Lacit. Zongorára mehetett. Felkiáltottál, hogy Lacikám, és már rohantál is oda tárt karokkal. Laci nagy zavarban

volt. A többire nem emlékszem, csak arra, hogy a Zsuzsával összenéztünk, és sokat neveltünk ezen." Laci nem emlékezett rá. Talán Te sem emlékszel? Mondtam neki, hogy akkor Te a Neményivel voltál jóban. Azt mondja, igen, az is bele volt esve. Másnap az iskolában megkérdeztem a Neményit, hogy nem tud-e ő az Antal Ili akkori szerelmi ügyeiről. Kicsit elpirult, de aztán egyből rávágta, hogy nem. Tudod, én azt gondolom, ha téged már nem is izgat a Laci, kellemetlen volt ezeket a róla írtakat olvasnod. Írd meg mi a véleményed erről az egésze-ről, és hogy írhatok-e máskor is erről.

[...]

Mire fel mostad te ki egy fiú ingét, és miért lett ebből balhé?

Ez a lopás nagyon kétségbeejtő. Remélem, nem lesz belőle nagyobb zűr. Nem értem, nálatok árvák is vannak, vagy ezek a gyerekek intézetben kívüliek?

Az a fiú, akivel le vagy fényképezve, miért a Volt barátod, összevesztetek? A „Tagyi” most volt itt két percre érdeklődni, mi van az apuval. Megmutattam a leveled is meg a fényképet is. Azt mondja, nagyon kétségbeejtő, hogy Te ilyen fiús vagy. Akkor én elkezdtem magyarázni, hogy az nálatok nem úgy van, mint itt, mert ti együtt laktok és tanultok. Aztán ebbe belenyugodott.

Képzeld, a Jutka megy a Sz. U.-ba!

Nagyon érdekelne, hogy mit olvasol, de ha megírod, lehetőleg magyar címet írjál. Én nemrég olvastam Tolsztojtól az Anna Karényinát. Azt mondják, nem nekem való, de én úgy érzem, hogy megértettem. Egy pétervári nagyvilági hölgy szenvedéseiről szól. 10 éves házasság és van egy 8 éves Szerjózsa, amikor megismerkedik egy gróffal és beleszeret, és így megkapja mindazt a szeretetet, amit 10–20 évvel idősebb férje házában nem kapott meg. Nagy habozás után elköltözik a grófhöz. Akkor már van tőle egy kislánya. Azért szenved, mert nem érheti el, hogy együtt éljen a gróffal is meg a fiával is (a lányát nem szereti), mert az ura nem adja ki a gyereket. Végül aztán öngyilkos lesz, a vonat alá veti magát. A gróf hónapokig búskomor, aztán elmegy a szerb háborúba és így a sorsra bízva az életét. Most a Háború és békét olvasom, szintén Tolsztojtól. Ez a napóleoni háborúk idejében játszódik le, szintén az orosz előkelő körökben. Ha elolvasod, várd meg, míg kijárod a hetediket, mert a hetedikes történelemben vannak leírva a napóleoni háborúk. Úgy érdekesebb a regény.

[...]

Sokszor csókollak Téged, Mamád, Mucit, Juliát; Papád üdvözlöm:

Ági

1959. [július]

Fa: Antal Ilona, Izrael

Fenyő Ágnes, Budapest

Drága Ágikám!

Most az egyszer én is pontos vagyok, és megígérem neked, hogy a vakáció alatt pontosan fogok válasszolni. Ugyanis borzasztó unalmasak a délelőttök. Unalmamban már olyan jó vagyok, hogy el sem bírod képzelni, felmosom az egész lakást, gyönyörűen kitakarítok, vasalok, mosok. Persze ne hidd azt, hogy jóságból, csak egyszerűen unalomból takarítok. A hetedik osztálytól, sőt a nyolcadiktól sem (talán ugrok) vagyok megijedve. A moszádban az ügyis semmi. Az egész bizonyítvány majdnem csak azon múlik, hogy jól tudnak-e a gyerekek lemásolni, vagy nem. Vizsgáról szó sincs. Minden bizonyítványosztás előtt írunk az összes tantárgyból dolgozatokat és 80°-ban a dolgozatok szerint adják az osztályzatokat. Bárcsak az álmod beteljesülne, de mindenesetre megkérdelem anyut, hogy ez mit jelent, ő biztos fogja tudni. A ruháim mind megvannak, majdnem újak, és mind egy kicsit derékon alul érnek. Szóval a Mucira pont jók. A világoskék bársony szoknyám az egyetlen, ami jó rám, és a tréningem (nem használom, túl meleg). A moszádból kaptam egy ruhára és egy szoknyára való anyagot. A ruha rózsaszín, elég édes, a szoknya nem nagyon, képzelheted, sárga szövet. Ha Évi néni varrta volna, biztos szebb lenne. Viszont van sok blúzom, tornanadrágom, shortom és sapkám, ami nagyon elég itt. Csak a legelőkelőbb helyekre mennek ruhába, vagy szoknyába. Ne haragudj, én a Lacira egyáltalában nem emlékszem, csak az, hogy egyszer chanukakor énekelte a moazcurt, és hogy szép hangja van. Az ereci fiúk sokkal szebbek és helyesebbek mint ő. [...] Egyáltalában nem kellemetlen a Laciról írottak, és nem izgat. Nyugodtan írhatok róla mindig, csak szegény egy kicsit beképzelt, azt hiszi, hogy mindenki szereti őt. Már két hete itthon vagyok, és rég kinyitották a moszádi strandot. Hosszú hallgatásom után azért írtam olyan keveset, mert dolgozatokat írtunk, és rajzoltam egy kiállításra. A bizim kb.

ugyanolyan mint háromnegyed évben volt, két tárgyból javítottam. Amikor apu hazajött, akkor olvastam el a leveledet, és apu azonnal kivette a kezemből. Csak nem mondhattam, hogy nem akarom megmutatni. Haragudott, mert azt írtad, hogy „le vagy...” és egyáltalán az egész levél nem tetszett neki. Remélem nem fogják Magyarországon is tudni. Igazán elég hülye vagy, mondd, Te miért mosod ki a blúzodat? Mert piszkos volt. És azért lett balhé, mert a fiú nem a mi csoportunkból való. Azért nem vagyok azzal a fiúval már jóba, mert nem a mi csoportunkból való, és a nevelőnk nem enged más csoportbeliekkel barátkozni. Hála Istennek, a mi kvucánkban is van elég sok rendes fiú. Egyáltalában nem olvasok könyveket, vagy huszadszor olvasom az „Én fiaim”²⁵-at, és esténként azt csókolgatom. Meg vagyok hívva barátnőkhöz, de országnéző túrákra nem megyünk, mivelhogy anyu is, apu is dolgoznak. A Muci nyaral, és Julika négyig óvodában van. Van egy nagyon jó barát-nóm, csakhogy messze lakik innen. A moszád igazgató kislánya. Mindig elképzelem, milyen jóba volnánk hárman, ő is fekete, mint Te. Tegnap voltam a madrichom²⁶ lakásában, nagyon megörült nekem, vett két tölcser fagyaltot. A nagybátyámnak van egy dzsippje (katonai kocsi), talán kivisz vele Beér Sevára. Ági, írd meg melyik izraeli bélyeg hiányzik a szériádból, és azt elküldöm. Most mentem el Julikaé az óvodába, mondtam neki, hogy írt az Ági, azt mondja: „Igen én láttam a Fenyő Ágit a levélbe.” Julika különben nagyon sokat eszik, ami meg is látszik rajta. Most az egyszer igazán meg lehetsz elégedve velem, elég gyorsan válaszoltam, és igazán eleget írtam. Remélem a levelemre Te is azonnal fogsz válaszolni. Megígérem Neked, hogy a vakáció alatt mindig pontosan fogok válaszolni. Még egy utolsó kérdés. Kivel barátkozol most a leginkább? Írjál hamar, sokat, és részletesen, minden érdekel.

Sokszor csókolom Gyuri bácsit, Éva nénit, nagyszüleidet, Editet és a férjét, egyszóval az egész „nagy” családot.

Szerető barátnőd: Ili

1959. [augusztus]

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Őszintén megvallva olyan hamar megjött a válaszod, hogy nem hittem a szememnek, amikor megkaptam. Meg az is meglepő, hogy ilyen sokat írtál. De most én nem vagyok pontos. Nekem tényleg sok dolgom van. Én ugyan nem tudok unatkozni, de nincs is rá időm. Tudod, hogy a hetedik és a nyolcadik osztálytól nem félsz, az jó, de hogy a 80%-ot nem tudod leírni és így írod: 80°, az már egyáltalán nem jó. Az én felfogásom szerint nem azért tanulunk, hogy jó bizit kapjunk, hanem hogy tudjunk és megálljuk a helyünket az életben. Ennek olyan prédikációformája van, de meg kell érteni. Az olvasottság is nagyon fontos. Miért nem olvasol? Az ivrit könyveket nem érted? Ezt én sehogy nem értem. Különb az a shortos divatot hogy bírod Te, ugye? Még most is olyan mozgékony vagy?

[...]

Azt írtam neked, hogy Jutka volt a Szu.-ban. Már hazajött, nagyon jól érezte magát. Moszkvában volt és Leningrádban. Nagyon sok szépet mesélt. Hozott mindhármunknak egy-egy töltetlen népviseletes babát. Le is fogyott vagy 3 kg-ot. Azt mondja, reggelire kapott éhgyomorral pörköltet vagy virslit káposztával, aztán vajjas kenyeret kávéval és sajttal.

A húgaiddal nem szoktál foglalkozni? Nem értelek sehogy. Hogy tudsz unatkozni! Apu mindig azt mondja, hogy aki már tud olvasni, az nem unatkozhat. [...]

Jaj, ne haragudjál, már 3-a van, de komolyan nem érek rá. Most még utazni is fogunk. Földváron állítólag nagy a flanc és erre fel vett nekem az anyu két blúznak valót. Azt nekem kell megvarrni. Nagyon félek tőle, biztos eltolom. 13-án megyünk.

Mi most kaptuk meg a paralizis elleni szérumot. Ez már csak utóoltás, mert 57-ben kaptunk 3-at. Nálatok is van ilyen oltás? Vagy nálatok egyáltalán nincs is járvány?

Tudod, rég írtam olyan kellemes körülmények mellett, mint most. Képzeld, nincs semmi dolgom, szabad vagyok! És anyuék nincsenek otthon. Sétálni mentek.

VIII. 9.

Nagyon szégyellem magam, hogy így kihúdom az írást, de Földváron kárpótlom, majd onnan is írok. Képzeld, most úgy el vagyok foglalva, hogy tanulni sincs időm. Nyaralás alatt meg majd bolond leszek. 28-án jövünk haza. Akkor tankönyv után kell szaladgálni.

Miklós bácsi írt, és küldött egy pürimi képet, nagyon jól néz ki.

Hogy vagytok? Mit csináltok? Bár már ott lehetnék! Írjál!

Sokszor csókol: Ági

[1959. november]

Fa: Fenyő Ágnes, Budapest

Antal Ilona, Izrael

Drága Ilikém!

Hogy vagy? Remélem a bizi óta nem szedtél be egy pár rossz jegyet. Mi csak most kaptuk meg, azóta egy osztályzatot sincs. Mit csinál Muci, és Juli? Levelezel a szüleiddel, vagy most pürimig nem kapsz róluk hírt? Írjál!

Sok csók:

Ági

1959. november 21.

Fa: Antal Ilona, Izrael

Fenyő Ágnes, Budapest

Drága Ágikám!

Ne haragudj rám, amiért ennyi ideig nem írtam, de nem volt bélyegem, és kellett várnom, amíg kapok hazulról. A moszádi élet folytatódik ahogy volt, nem történt semmi különös. A hetedik osztály elég nehéz, és ami a fő, hogy ez az osztály dönti el jövőm nagy részét. Amint látod a feladón, másik csoportban vagyok. Körülbelül, ugyanazokkal a gyerekekkel, csak új tanárral. Nagyon helyes, és nagyon kivételez velem és a Rachélal. Már biztos írtam neked róla, hogy ő a legjobb barátnőm. Egyszer írtunk dolgozatot számtanból (számtanba majdnem a legerősebb vagyok) és én még nem fejeztem be, akkor mondtam neki, és azt mondta, jó, akkor adok neked még 1/4 órát. Most írunk dolgozatokat, és majdnem egész nap készülök. Ma írtunk dolgozatot tanachból, azt hiszem, hogy jól si-

Ilana Antal katonaként

került. Az új kvucában vannak új gyerekek is, hamar összebarátkoztam velük. Az új gyerekek közt van egy gyerek, fiú, úgy hívják, hogy Dov (medve), igazán hasonlít hozzá. Nagyon jól sportol, és nagyon helyes fiú. Már az egész kvuca mondja, hogy a barátom. Egyébként nálunk vannak sok játékok, amit úgy emlékszem, hogy Magyarországon nem játszottunk. Most átmentünk egy új emeletes házba (a moszádban), nagyon szép, csempézett fürdőszoba, WC van. Utánunk van egy kis erdő, és egész nap a fákon vagyunk. (Ezt ne mesél el a nagyinak, mert nagyon meg fog ijedni.) Az osztálynak is kellett volna írnom, talán később fogok. Körülbelül 2 hét múlva utazunk haza, alig várom már. Anyuék írják, hogy vettek csillárt, és mindenfélét. Anyu már jól beszél ivritül, még hozzá levelet is így ír nekem. Most van időm levelet írni, mert a tanár megvizsgálja a füzeteket. Remélem,

Édes Ágikám, hogy Te nem fogsz annyira megvárasztani a válaszoddal. Sokszor csókolom az egész családot.

Ili

1959. [december vége]
Fa: Antal Ilona, Izrael

Fenyő Ágnes, Budapest

Édes Ágikám!

Új év alkalmából sok boldogságot kíván Neked és kedves szüleidnek:

Ili

Jövő esztendőben Jeruzsálemben.

1960. [január]
Fa: Antal Ilona, Izrael

Fenyő Ágnes, Budapest

Drága Ágikám, Gyuri bácsi, Évi néni!

Pont most jöttem haza Tel-Avivból és nagyon megörültem levelednek. Eltökéltem magamban, hogy ha képes vagyok, azonnal válaszolok. Anyu most 5 napra elutazott egy magyar szemináriumra. Így tehát 1-ig, amíg apu haza nem jön, egyedül vagyok otthon. 1-ig ki kell takarítanom. Mucit, Julit felöltöztetni, megmosdatni stb., és elküldeni őket. Juli megy a gánba²⁷, Muci kajtanára²⁸. Az úgynevezett Kati barátnőm az Jaffán lakik, így tehát nem mehetek hozzájuk gyakran. Most a jövő hétre meg vagyok hívva. Innét 5 percre lakik egy másik barátnőm, akihez szoktam járni. Különböző barátnőkben már nincs hiány, de egyik sem komolyabb. Nem is értem, hogy gondolhattál ilyen számárságot, hogy dauerolva van a hajam. Azt hiszem nagyiektól tudomást szereztetek arról, hogy az anyagi helyzetünk nem valami csodás, akkor hogy gondolsz arra, hogy minden hónapban fodrászra fizethetünk. A hajam a legtermészetesebb, és én magam is csodálkozom, hogy lehetett ilyen göndör. A moszádba visszamegyek a jövő évben. Még egy évig ott leszek, és utána hazajövök. Remélem addig már Ti is itt lesztek. A Schlézinger néni itt volt nálunk, és a héten kell jönnie. Azt mondta, hogy a képen, amit küldtetek nekik, legalább olyan vagy mint egy 15–16 éves nagylány. Amikor a Mucikának megmutattam és megkérdeztem: Ki ez?, azt

mondta, hogy egy „néni”. Amikor megmondtam neki, hogy ez Te vagy, azt mondta, hogy „nem igaz, ez az Edit, vagy az Évi néni, de semmiképpen nem az Ági”. Persze se anyukádra, se az Editre nem hasonlít, de legkevésbé rád.

A szüleid hogy érzik magukat? Tudsz már jól angolul és ivritül. Remélem Te is azonnal válaszolsz, és még az addig történő események le fogom írni.

Milliószor csókol hű barátnőd:

Ili

JEGYZETEK

- 1 Antal Ilona és Fenyő Ágnes levelezését kronologikus rendben, az eredeti helyesírást megőrizve adjuk közre. Az esetleges hibákat is megőriztük, hiszen az idegen nyelvi és kulturális környezetbe került fiatal lány asszimilációjáról ezek is sokat elárulnak. Saját kiegészítéseinket, illetve a három ponttal jelzett kihagyásokat szögletes zárójelbe tettük.
- 2 A szövegben felbukkanó nevek az utcabeli és házbeli barátokat, illetve osztálytársakat rejtik.
- 3 Valószínűleg egy Szabadság-hegyi zsidó táboroztatásról van szó.
- 4 Antal Ilona édesapjának ekkor már Izraelben élő unokatestvére, az egyetlen ereci rokon.
- 5 Fenyő Ágnes szülei, illetve nagynénje.
- 6 Antal Ilona ekkor 5, illetve 2 éves húgai.
- 7 A gyömrői nyaralások házibácsija, vasutas, felesége Vali néni.
- 8 Titkos közös szavak.
- 9 Az izraeli új bevándorlókat váró ideiglenes alumínium konténer.
- 10 természetrajz (ivrit)
- 11 számtan (ivrit)
- 12 új bevándorlók (ivrit)
- 13 narancslé (ivrit)
- 14 Az akkori Bethlen téri rabbi Schwatz Béni volt.
- 15 kutya (ivrit)
- 16 katonának (ivrit)
- 17 lyukasóra (ivrit)
- 18 magyarul (ivrit)
- 19 Tel-Aviv jelentős, Sir Edmund Allenby tábornokról elnevezett, forgalmas utcája.
- 20 Itt: tangazdaság
- 21 Balogh Klára, a Bethlen téri zsinagóga hittantanárnője.
- 22 Fenyő Ágnes unokatestvére, akit csak 1975-ben látott először.
- 23 Mose Schlesinger, Fenyő Ágnes nagybátyja, aki Herzliában él.
- 24 csoport (ivrit)
- 25 F. Vigdorova: Az én fiaim. Fordította: Fenyő György, Ágnes édesapja.
- 26 vezető felügyelő (ivrit)
- 27 óvodába (ivrit)
- 28 nyári tábor (ivrit)